

نشر مصارف

..... تولدی ڈیگر

محمد رضا عابدینی
تحقیق و نگارش: موسسہ مطالعات اسلامے روسے

فهرست

۳۵.....	مقدمه
۴۳.....	پیشگفتار
۴۵.....	معرفی کتاب حاضر
۴۶.....	تقدیر و تشکر

باب ۱:

«حکمة الموت و حقیقته و ما ینبغی أن یعبر عنه»

۳۹.....	※ جلسه اول (۱-۱).....
۴۹.....	مقدمه
۴۹.....	تقابل دنیا طلبی و معاد باوری
۵۰.....	مراتب انکار معاد
۵۱.....	ثمره فراموشی یاد مرگ
۵۱.....	نتیجه انکار معاد
۵۱.....	ضرورت یاد معاد
۵۲.....	معاد باوری، لازمه فهم عدل الهی
۵۲.....	طلیعه بحث موت

۵۳ مخلوقیت موت
۵۴ ۱-۱. روایت اول باب اول
۵۴ متن روایت
۵۴ ترجمه روایت
۵۴ تقاضای برداشتن موت
۵۵ ثمره برداشتن موت
۵۶ حکمت موت
۵۶ ۲-۱. روایت دوم باب اول
۵۶ متن روایت
۵۶ ترجمه روایت
۵۷ مخلوقیت موت
۵۷ تفاوت موت، فوت و وفات
۵۸ مخلوقیت موت
۵۸ مراتب موت و حیات
۵۹ مطهریت سكرات مرگ
۶۰ محقق شدن دو موت برای انسان
۶۱ ۳-۱. روایت سوم باب اول
۶۱ متن روایت
۶۱ ترجمه روایت
۶۱ تعبیر صحیح برای موت مؤمن
۶۲ کیفیت جان دادن مؤمن
۶۲ علامت نفاق، هنگام مرگ
۶۳ ۴-۱. روایت چهارم باب اول
۶۳ متن روایت
۶۳ ترجمه روایت
۶۴ آتش، عامل هضم غذا
۶۵ نور، عامل رؤیت و عمل انسان
۶۵ باد، عامل بویایی و شنوایی
۶۵ آب، عامل چشایی
۶۶ شأن دنیوی و اخروی در انسان

۶۷ حقیقت موت
۶۷ هم سنخی روح و نور
۶۹ ❁ جلسه دوم (۱-۲۰)
۶۹ مقدمه
۶۹ نتیجه انکار معاد
۷۰ ثمره معرفت به معاد
۷۰ معرفت حصولی مقدمه معرفت حضوری
۷۰ ثمره وجود معرفت حصولی و حضوری
۷۱ معاد، غایت نظام وجود
۷۲ لزوم حرکت مطابق غایت
۷۲ عواقب عدم تطابق با غایت
۷۳ حقیقت علم به معاد
۷۳ ادامه روایت چهارم باب اول
۷۳ حقیقت سمائی انسان
۷۴ حقیقت موت
۷۴ نزول شأن سمائی انسان
۷۴ حقیقت روحانی انسان
۷۵ عدم تبعیت بدن از روح
۷۵ عدم خستگی روح
۷۶ نزاع با بدن، مایه رشد
۷۶ حقیقت تنزل روح
۷۶ طهارت اولیه نظام روح
۷۷ تفاوت معاد اشیاء و انسان
۷۷ اختصاص بعث به انسان
۷۸ وقوع موت در سماء
۷۸ معنای ارضی و سمائی بودن
۷۸ تحقق موت با فعلیت همه قوا
۷۹ حقیقت ارض و سماء
۷۹ تحقق موت با فعلیت همه قوا

۸۰ سیر حرکتی انسان، نبات و حیوان
۸۰ موطن رجوع روح
۸۱ نعمت تجزیه جسد میت
۸۲ حرکت روح توسط نفس
۸۲ تفاوت نفس و روح
۸۳ زمان تعلق روح به بدن
۸۳ حقیقت نفس مؤمن و کافر
۸۴ کیفیت ایجاد نفس انسانی
۸۴ رابطه نفس و بدن
۸۵ حقیقت موت برای مؤمن و کافر
۸۵ ۵-۱. روایت پنجم باب اول
۸۵ متن روایت
۸۶ ترجمه روایت
۸۶ علوطلبی انسان
۸۶ ذاتی بودن علوطلبی انسان
۸۶ نیازهای ملازم دنیا
۸۶ نیاز، منشأ تقرب
۸۷ گشایش در اوج نیاز
۸۷ نیاز، باب رحمت الهی
۸۸ ملاک نیازمندی انسان
۸۸ نیاز، عامل خضوع
۸۹ لزوم کنترل علوطلبی

باب ۲:

«علامات الکبر و أن ما بین الستین إلى السبعین معترك المنایا و تفسیر أرنل العمر»

۹۳ * جلسه اول (۲-۱) (۱-۱)
۹۳ مقدمه
۹۳ مراتب موت و حیات جنین
۹۴ مراتب رشد و کمال انسان

۹۷	جلسه دوم (۲-۰۲)	۹۷
۹۷	مقدمه	۹۷
۹۷	نعمت بودن موت	۹۷
۹۸	تفاوت طلب و استعداد موت	۹۸
۹۹	اعلام قبلی موت	۹۹
۹۹	نیازهای مقرب به خدا	۹۹
۱۰۰	تفاوت متوسط عمر امت ها	۱۰۰
۱۰۰	۲-۷. روایت هفتم باب دوم	۱۰۰
۱۰۰	متن روایت	۱۰۰
۱۰۰	ترجمه روایت	۱۰۰
۱۰۰	سنّ اوج کمال	۱۰۰
۱۰۱	محدوده سنّ رشد خاص	۱۰۱
۱۰۱	سنّ شروع نقصان	۱۰۱
۱۰۱	تحقق تدریجی موت	۱۰۱
۱۰۱	تفاوت یاد و احساس موت	۱۰۱
۱۰۲	قوت روح و زوال بدن	۱۰۲
۱۰۳	تناسب موت با فرسودگی بدن	۱۰۳
۱۰۳	موت و بعث دائمی	۱۰۳
۱۰۳	مراتب موت و حیات	۱۰۳
۱۰۴	جنبه انتقال موت	۱۰۴
۱۰۵	نفخ و قبض دائمی	۱۰۵
۱۰۵	تطبیق حرکت جوهری	۱۰۵
۱۰۶	۲-۸. روایت هشتم باب دوم	۱۰۶
۱۰۶	متن روایت	۱۰۶
۱۰۶	ترجمه روایت	۱۰۶
۱۰۶	نمره ملکات دوران جوانی	۱۰۶
۱۰۷	شکوفایی دائمی اعمال جوانی	۱۰۷
۱۰۷	شکوفایی دائمی عمل حسنه	۱۰۷
۱۰۸	اعتباری نبودن نظام اعمال	۱۰۸
۱۰۹	امتنان در نظام عمل	۱۰۹

۱۰۹	حقیقت عمل، قائم به انسان
۱۰۹	ملاک وسعت عمل
۱۱۰-۹-۲	روایت نهم باب دوم
۱۱۰	متن روایت
۱۱۰	ترجمه روایت
۱۱۰	پذیرش یا عدم پذیرش عذر انسان

باب ۳:

الطاعون و الفرار منه

۱۱۵	* جلسه اول (۳-۰۱)
۱۱۵	مقدمه
۱۱۵	۱-۳. روایت اول باب سوم
۱۱۵	متن روایت
۱۱۵	ترجمه روایت
۱۱۶	ابتلاء عمومی به طاعون
۱۱۶	ستاربت خداوند در بلا
۱۱۷	رحمت و عذاب در بلا
۱۱۷	عدم شماتت فرد مبتلا
۱۱۸	بالاترین بلای حضرت ایوب
۱۱۹	عدم شماتت فرد مبتلا
۱۱۹	عذاب و رحمت آتش جهنم
۱۲۰-۳-۱۰	روایت دهم باب سوم
۱۲۰	متن روایت
۱۲۰	ترجمه روایت
۱۲۱	ملاک تیزی از افراد
۱۲۱	مطهرت بلا و امراض
۱۲۲	نعمت و نعمت خورشید
۱۲۳	تأثیر ابتلائات دنیوی کافر
۱۲۳	عدم تزییع استعداد توسط معصوم

باب ۴:
حب لقاء الله و ذم الفرار من الموت

۱۲۷.....	※ جلسه اول (۲-۰۱).....
۱۲۷.....	مقدمه.....
۱۲۷.....	فطری بودن زبان روایات.....
۱۲۸.....	کفایت تنبّه در زبان فطرت.....
۱۲۸.....	رفع موانع با استغفار.....
۱۲۸.....	خودبیرتربینی یهودیان.....
۱۲۹.....	احتجاج خداوند با مدعیان دروغین.....
۱۲۹.....	حریص بودن یهودیان.....
۱۲۹.....	نشانه حرص یهود.....
۱۳۰.....	تطابق عمل با اعتقاد حقیقی.....
۱۳۱.....	لقای الهی، رضایت دنیوی.....
۱۳۲.....	اطمینان به وعده‌های الهی.....
۱۳۳.....	مراتب لقاء الهی.....
۱۳۴.....	جدا شدن از دنیا.....
۱۳۴.....	مراتب لقای خداوند در دنیا.....
۱۳۵.....	۴-۱. روایت اول باب چهارم.....
۱۳۵.....	متن روایت.....
۱۳۵.....	ترجمه روایت.....
۱۳۵.....	تمنی موت اولیای الهی.....
۱۳۶.....	معنای تمنی موت.....
۱۳۶.....	رفع شدن موانع بعد مرگ.....
۱۳۷.....	۴-۲. روایت دوم باب چهارم.....
۱۳۷.....	متن روایت.....
۱۳۷.....	ترجمه روایت.....
۱۳۷.....	نزدیک شدن دائمی به مرگ.....
۱۳۷.....	موت اطرافیان، ظهور بقای خداوند.....
۱۳۸.....	دوست داشتن خدا انسان را.....

۱۳۹	ترک محبت دنیا، عاقبت بخیری
۱۳۹	موت، زبان دائمی عالم
۱۳۹	ثمرات زیارت اهل قبور
۱۴۰	مشغولیت به عادت‌ها، غفلت از مرگ
۱۴۱	۳-۴. روایت سوم باب چهارم
۱۴۱	متن روایت
۱۴۱	ترجمه روایت
۱۴۲	معنای انتفاع از حدیث امام
۱۴۲	زهد، ثمره یاد مرگ
۱۴۳	زیاد شدن عمر، صله رحم
۱۴۳	یقینی بودن مرگ
۱۴۴	۴-۴. روایت چهارم باب چهارم
۱۴۴	متن روایت
۱۴۴	ترجمه روایت
۱۴۴	توجه کردن به موت
۱۴۴	انسان، حقیقت موت
۱۴۹	* جلسه دوم (۲-۳)
۱۴۹	مقدمه
۱۴۹	۵-۴. روایت پنجم باب چهارم
۱۴۹	متن روایت
۱۴۹	ترجمه روایت
۱۵۰	نشانه‌های ولایت شیطان
۱۵۰	مراتب ولایت شیطان
۱۵۱	پنهانی بودن ولایت شیطان
۱۵۱	تفاوت غفلت‌های دنیا
۱۵۲	الله ولی انسان
۱۵۲	حسن ظن به مؤمنین
۱۵۳	نسبی بودن هلاکت و نجات انسان‌ها
۱۵۳	اهل نجات بودن اکثر مردم

۱۵۴	تفاوت داشتن خسران با هلاکت
۱۵۴	۶-۴. روایت ششم باب چهارم
۱۵۴	متن روایت
۱۵۵	ترجمه روایت
۱۵۵	یاد مرگ و هوش انسان
۱۵۵	آمادگی برای مرگ
۱۵۵	معنای طول أمل
۱۵۶	۷-۴. روایت هفتم باب چهارم
۱۵۶	متن روایت
۱۵۶	متن ترجمه
۱۵۶	محال بودن فرار از مرگ
۱۵۷	تجرد ملک الموت و مرگ
۱۵۸	حرکت دائمی انسان به سوی مرگ
۱۵۹	ملاقات کردن همراه فرار
۱۶۰	تابع شدن دنیا انسان را
۱۶۱	کلی نبودن تعلیل روایت
۱۶۱	۸-۴. روایت هشتم باب چهارم
۱۶۱	متن روایت
۱۶۱	ترجمه روایت
۱۶۲	حضرت ابراهیم <small>علیه السلام</small> و ملک الموت
۱۶۲	حاکم شدن اراده اهل بیت بر اراده انسان
۱۶۳	تجیر ملک الموت
۱۶۳	تجرد ملک الموت
۱۶۳	شیرینی ملاقات خداوند
۱۶۴	زندگی دنیوی، کمال بالاتر
۱۶۵	مراتب لقای خداوند
۱۶۵	استغفار پیامبر اسلام
۱۶۶	توجه تام، اولیاء الهی
۱۶۷	۹-۴. روایت نهم باب چهارم
۱۶۷	متن روایت

۱۶۷.....	ترجمه روایت.....
۱۶۷.....	دارایی دنیوی، تنفر مرگ.....
۱۶۷.....	محل اموال، قلب انسان.....
۱۶۸.....	انفاق، محبت مرگ.....
۱۶۸.....	زنده ماندن نهضت امام حسین (ع).....
۱۶۸.....	افضل بودن انفاق در زمان حیات.....
۱۶۹.....	سخت بودن جدایی از اموال.....
۱۷۰.....	پرفضیلت ترین اعمال.....
۱۷۰.....	محبت قلبی اموال.....
۱۷۰.....	شراکت همگانی، ضامن بقای کار.....
۱۷۳.....	※ جلسه سوم (۲-۳).....
۱۷۳.....	مقدمه.....
۱۷۳.....	زبان روایات، زبان عالم واقع.....
۱۷۴.....	تنزل حقیقت، روش بیان روایات.....
۱۷۴.....	۴-۱۰. روایت یازدهم باب چهارم.....
۱۷۴.....	متن روایت.....
۱۷۵.....	ترجمه روایت.....
۱۷۵.....	مرگ، یقینی ترین مخلوق.....
۱۷۵.....	چگونگی فاعلیت غایت، در حرکت انسان.....
۱۷۶.....	غایت، قوام حقیقت انسان.....
۱۷۶.....	استمرار کمال انسان بعد از مرگ.....
۱۷۷.....	دنیا، نقطه شروع روند کمالی انسان.....
۱۷۷.....	ظهور کمالات پس از مرگ.....
۱۷۷.....	مقایسه ظهور کمالات، در دنیا و آخرت.....
۱۷۸.....	مشکوک بودن یقینی ترین یقین نزد مردم.....
۱۷۸.....	یقین به موت، مخلوق الهی.....
۱۷۹.....	۴-۱۱. روایت یازدهم باب چهارم.....
۱۷۹.....	متن روایت.....
۱۷۹.....	ترجمه روایت.....

۱۸۰.....	عامل محبوب کننده مرگ
۱۸۱.....	خداوند، فاعل تمام کمالات
۱۸۲.....	۱۳-۴. روایت سیزدهم باب چهارم
۱۸۲.....	متن روایت
۱۸۲.....	ترجمه روایت
۱۸۲.....	کراهت نابه‌جای انسان از مرگ و فقر
۱۸۳.....	علت دوری دنیا از مؤمن
۱۸۳.....	غایت متفاوت مرگ و فقر، برای مؤمن
۱۸۴.....	۱۴-۴. روایت چهاردهم باب چهارم
۱۸۴.....	متن روایت
۱۸۵.....	ترجمه روایت
۱۸۵.....	ذلت عاشق زندگی دنیوی
۱۸۵.....	وسيله رسیدن به کمالات
۱۸۶.....	۱۵-۴. روایت پانزدهم باب چهارم
۱۸۶.....	متن روایت
۱۸۶.....	ترجمه روایت
۱۸۶.....	مقایسه زندگی مطیعانه و مرگ
۱۸۷.....	مراتب موعظه
۱۸۸.....	مطلوبیت خواست‌گزینه بهتر
۱۸۸.....	تفکیک عمل خواستن و تحقق خارجی خواسته
۱۸۸.....	تلازم بین دعای «خواستن» و اجابت آن
۱۸۹.....	راهکار خلاصی از خستگی‌های دنیا
۱۹۰.....	عدم استحقاق آموزش غیر معصوم
۱۹۱.....	۱۶-۴. روایت شانزدهم باب چهارم
۱۹۱.....	متن روایت
۱۹۱.....	ترجمه روایت
۱۹۱.....	مذمت تمنی مرگ
۱۹۲.....	علت مذمومیت تمنی مرگ
۱۹۳.....	۱۷-۴. روایت هفدهم باب چهارم
۱۹۳.....	متن روایت

۱۹۳	ترجمه روایت
۱۹۳	تناظر بنده و خداوند در علاقه به ملاقات
۱۹۴	لحظه مرگ، زمان اختیار وجود علاقه
۱۹۷	* جلسه چهارم (۲-۴)
۱۹۷	مقدمه
۱۹۷	سختی ها، عامل انقطاع از کثرات
۱۹۷	پیام سختی ها، برگشتن از کثرت به وحدت
۱۹۸	مراتب سختی
۱۹۹	راهکار دریافت پیام سختی ها
۲۰۱	آثار اعتقاد به موت
۲۰۱	نتیجه دریافت پیام هر مرتبه سختی
۲۰۳	۱۸-۴. روایت هجدهم باب چهارم
۲۰۳	متن روایت
۲۰۳	ترجمه روایت
۲۰۴	معنای ماجن
۲۰۶	علت کراهت از موت
۲۰۷	۱۹-۴. روایت نوزدهم باب چهارم
۲۰۷	متن روایت
۲۰۷	ترجمه روایت
۲۰۷	برتری موت در طاعت خداوند از حیات در معصیت
۲۰۸	نعمت، عامل کمال
۲۰۸	انسان، بین نعمت و سختی
۲۰۹	نیاز و شوق، عامل حرکت
۲۱۰	۲۰-۴. روایت بیستم باب چهارم
۲۱۰	متن روایت
۲۱۰	ترجمه روایت
۲۱۰	امارات وجود ایمان حقیقی
۲۱۱	ملاک مؤمن بودن
۲۱۲	اعمال انسان ناشی از ذات او

۲۱۳	تأثیر رابطه ولایی در ایمان
۲۱۳	تأثیر اشک به عنوان یک رابطه ولایی
۲۱۳	قدرت حب و بغض
۲۱۴	۲۱-۴. روایت بیست و یکم باب چهارم
۲۱۴	متن روایت
۲۱۴	ترجمه روایت
۲۱۴	ذکر موت، سرمایه انسان کتیس
۲۱۵	۲۲-۴. روایت بیست و دوم باب چهارم
۲۱۵	متن روایت
۲۱۵	متن ترجمه
۲۱۵	از مصادیق یاد مرگ، جزء عمر خود ندانستن فردا
۲۱۷	۲۳-۴. روایت بیست و سوم باب چهارم
۲۱۷	متن روایت
۲۱۸	ترجمه روایت
۲۱۸	عوامل عدم تمنی موت
۲۲۱	※ جلسه پنجم (۲-۰۵)
۲۲۱	مقدمه
۲۲۱	قطع رابطه انسان با غیر خود
۲۲۲	رفع موانع مهمتر از ایجاد مقتضی
۲۲۲	اهمیت رفع مانع در سلوک
۲۲۲	جدایی انسان از غیر خود
۲۲۳	خودپنداری غیر خود
۲۲۳	اهمیت شناخت خود
۲۲۴	۲۴-۴. نقل بیست و چهارم باب چهارم
۲۲۴	متن روایت
۲۲۵	ترجمه
۲۲۵	عدم قضاوت سریع در مورد دیگران
۲۲۷	شعور زمین
۲۲۷	اولین موقف قیامت

۲۲۸	نتایج درک جمال و احسان حق
۲۲۹	نتایج درک عظمت الهی
۲۳۰	توبه از گناهان گذشته
۲۳۱	ریشه‌داری گناهان کهنه
۲۳۲	روش توبه از گناه
۲۳۲	چیستی حقیقت عمل انسان
۲۳۳	نظام‌های اعمال
۲۳۳	۲۵-۴. روایت بیست و پنجم باب چهارم
۲۳۳	متن روایت
۲۳۳	ترجمه روایت
۲۳۴	چگونگی ادای حق حیای الهی
۲۳۴	اهمیت محاسبه نفس
۲۳۴	مراتب محاسبه نفس
۲۳۵	توجه به پوسیدگی بدن
۲۳۵	مراتب بی رغبتی به دنیا
۲۳۶	کار اصلی شیطان
۲۳۶	جدایی از خود
۲۳۷	۲۶-۴. روایت بیست و ششم باب چهارم
۲۳۷	متن روایت
۲۳۷	ترجمه روایت
۲۳۷	راه آسان شدن مصیبت‌ها
۲۳۹	عامل جلوگیری از معصیت
۲۳۹	اهمیت رفع مانع در سلوک
۲۴۱	✱ جلسه ششم (۴-۵۶)
۲۴۱	مقدمه
۲۴۱	مرگ، جدا شدن از غیر خود
۲۴۲	گسترده‌گی حب ذات
۲۴۲	شیطان، عامل توجه به غیر خود
۲۴۳	یاد مرگ و انسان شناسی

۲۴۳	حب ذات، آخرین مانع سلوک
۲۴۴	وجود کمالات فرع وجود کثرات
۲۴۵	مرتبه فنا و خود مطلق انسان
۲۴۵	عبور از غیر، مرتبه اول رفع موانع
۲۴۵	زینت ارض را زینت خود دیدن
۲۴۶	خود پنداری اغیار، بزرگترین حجاب
۲۴۷	غلبه غیر بر خود فطری
۲۴۷	یاد مرگ و انسان شناسی
۲۴۸	عدم صعقه نتیجه شناخت خود
۲۴۹	عدم حسابرسی، نتیجه شناخت خود
۲۴۹	خالی بودن پرونده مخلصین
۲۵۰	مرگ، جدا شدن از غیر خود
۲۵۰	موت، جداکننده صفات غیر ذاتی
۲۵۲	۲۷-۴. روایت بیست و هفتم باب چهارم
۲۵۲	متن روایت
۲۵۲	ترجمه روایت
۲۵۲	حرکت سریع به سوی مرگ
۲۵۳	ناگهانی بودن مرگ
۲۵۳	یاد مرگ عامل خودسازی
۲۵۴	۲۸-۴. روایت بیست و هشتم باب چهارم
۲۵۴	متن روایت
۲۵۴	ترجمه روایت
۲۵۴	یاد مرگ هادم لذت‌ها
۲۵۴	نزدیکی به خود و تشدید لذات واقعی با یاد مرگ
۲۵۵	۲۹-۴. روایت بیست و نهم باب چهارم
۲۵۵	متن روایت
۲۵۵	ترجمه روایت
۲۵۵	طول امل، دور شدن انسان از خود
۲۵۶	کم شدن آرزوها با یاد مرگ

۲۵۷	۳۰-۴. روایت سی‌ام باب چهارم
۲۵۷	متن روایت
۲۵۷	ترجمه روایت
۲۵۷	آمادگی برای موت
۲۵۸	غیرممکن بودن فرار از مرگ
۲۵۸	مرگ، محیط و همراه به انسان
۲۵۹	یاد مرگ، مهار شهوات
۲۶۰	یاد مرگ، واعظی اثرگذار
۲۶۱	۳۱-۴. روایت سی و یکم باب چهارم
۲۶۱	متن روایت
۲۶۱	ترجمه روایت
۲۶۱	یاد مرگ، افزایش زهد
۲۶۲	۳۲-۴. روایت سی و دوم باب چهارم
۲۶۲	متن روایت
۲۶۳	ترجمه روایت
۲۶۴	یاد مرگ، مهار شهوات
۲۶۴	شهوت تربیت شده، شوق به کمال
۲۶۴	یاد مرگ، مهار شهوت
۲۶۵	ریشه‌کنی غفلت با یاد مرگ
۲۶۵	یاد مرگ و تقویت قلب
۲۶۷	✱ جلسه هفتم (۴-۰۷)
۲۶۷	مقدمه
۲۶۷	لزوم تکرار برای تذکر در موت
۲۶۸	طور هدایت بودن قرآن و روایات
۲۶۸	ذکر عملی موت
۲۷۰	عمل صالح و معصیت، حیات و موت
۲۷۰	تأثیر متقابل عمل و ذات
۲۷۱	معنای درست توجه به خود
۲۷۲	فقیر و عزیز بودن انسان

۲۷۳.....	ادامه روایت سی و دوم باب چهارم.....
۲۷۳.....	ذکر موت نشانگر خود حقیقی انسان.....
۲۷۳.....	ذکر موت از بین برنده غفلت.....
۲۷۴.....	ذکر موت تقویت کننده باور و پندپذیری.....
۲۷۵.....	ذکر موت شکننده پرچم هوی.....
۲۷۵.....	ذکر موت خاموش کننده آتش حرص.....
۲۷۷.....	تفکر تغییر دهنده ماهیت انسان.....
۲۷۸.....	رفع موانع، عامل حرکت انسان.....
۲۷۹.....	نبود خیر در عبرت نگیرنده از موت.....
۲۸۰.....	حقیقت هادم اللذات بودن موت.....
۲۸۲.....	موت آخرین منزل دنیا و اولین منزل در آخرت.....
۲۸۲.....	تثبیت انسان با موت.....
۲۸۲.....	معنای طوبی.....
۲۸۳.....	جرئ بودن انسان در عین ضعف.....
۲۸۴.....	۳۳-۴. روایت سی و سوم باب چهارم.....
۲۸۴.....	متن روایت.....
۲۸۴.....	ترجمه روایت.....
۲۸۴.....	بهتر بودن موت برای مؤمن و کافر.....
۲۸۷.....	※ جلسه هشتم (۲-۰۸).....
۲۸۷.....	مقدمه.....
۲۸۷.....	تفاوت علم و باور.....
۲۸۸.....	باور، از جزئی به کلی رسیدن.....
۲۹۲.....	باور جدا شدن از غیر در موت.....
۲۹۳.....	تبدیل روابط اعتباری به حقیقی.....
۲۹۵.....	بیهودگی باور مشرکین در قیامت.....
۲۹۵.....	۳۴-۴. روایت سی و چهارم باب چهارم.....
۲۹۵.....	متن روایت.....
۲۹۶.....	ترجمه روایت.....
۲۹۷.....	آگاهی دشمنان به علم امام.....

۲۹۸	عدم باور دشمن به علم امام
۲۹۹	بیهودگی علم بدون باور
۳۰۱	نزدیکی موت
۳۰۲	تبدیل مال دنیا به آخرت
۳۰۴	قرینیت اعمال با انسان در آخرت

※ جلسه نهم (۲-۰۹) ۳۰۵

۳۰۵ مقدمه

۳۰۵	بدون تاریخ بودن اعمال سابق انسان برای تأثیر و تأثر
۳۰۶	امکان تصرف شیطان در اعمال سابق انسان
۳۰۶	بدون تاریخ بودن اعمال سابق انسان برای تأثیر و تأثر
۳۰۷	توبه، تصرف انسان در عمل سابق خودش
۳۰۷	میزان تسلط شیطان بر انسان ها
۳۰۸	تأثیر گناه در اعتقادات انسان
۳۰۹	تصحیح نسبت ها، تأثیر یاد مرگ
۳۱۰	یاد مرگ و یاد خداوند، عامل اعتدال حالات انسان
۳۱۱	تفاوت اثر مرگ و یاد مرگ
۳۱۱	افراط گری انسان در مراحل پنجگانه زندگی دنیوی

۳۱۲ ادامه روایت سی و چهارم باب چهارم

۳۱۲	زنده بودن همیشگی نفس انسان
۳۱۳	تصحیح نسبت ها، اثر باور به موت
۳۱۳	خدا خواهی، خود عالی خواهی انسان
۳۱۴	تصحیح نسبت ها، اثر باور به موت
۳۱۴	تفاوت عمر حقیقی و عمر جسمانی
۳۱۵	مرگ تدریجی، نتیجه گذر ایام

※ جلسه دهم (۲-۱۰) ۳۱۹

۳۱۹ مقدمه

۳۱۹	یاد مرگ، مصحح نسبت انسان با اشیاء
۳۱۹	کیفیت تصحیح نسبت انسان با اشیاء

۳۲۰	چگونگی روابط درونی و بیرونی انسان
۳۲۰	مبدأیت صفات برای افعال
۳۲۱	نقش اقتضائات ژنتیکی در تحقق صفات مختلف
۳۲۲	تغییر در صفات ابتدایی، ملاک کمال نفس
۳۲۳	راهکار اصلاح صفات و ذات انسان
۳۲۴	امکان بروز عمل از صفت مغلوبه
۳۲۵	نقش ابتلائات در رشد انسان
۳۲۶	نقش سعه وجودی در تصحیح نسبت
۳۲۷	امکان انقطاع تام از دنیا با یک عمل
۳۲۸	امکان تثبیت ذات، قبل از مرگ
۳۲۹	مانع نبودن دنیا برای کمال ذات انسان
۳۲۹	تأثیر تغییر ذات در صفات و حقیقت افعال سابق
۳۳۰	یاد مرگ، مصحح نسبت‌ها
۳۳۲	سقف و کف دین
۳۳۴	مبدأیت ذات برای صفات و صفات برای افعال
۳۳۴	ذات انسان، نتیجه صفات و افعال او
۳۳۴	یاد مرگ، مصحح نسبت‌ها
۳۳۵-۴	روایت سی و پنجم باب چهارم
۳۳۵	متن روایت
۳۳۵	ترجمه روایت
۳۳۵	یاد مرگ، ایجاد آمادگی برای مرگ
۳۳۶	تأثیر مراتب یاد مرگ در تصحیح نسبت‌ها
۳۳۶-۴	روایت سی و ششم باب چهارم
۳۳۶	متن روایت
۳۳۶	ترجمه روایت
۳۳۷	نقش علت غایی در انجام فعل
۳۳۷	قطعی بودن مرگ برای همه انسان‌ها
۳۳۸	مرگ، کشنده غیر اختیاری انسان به سمت خودش
۳۳۸	تعلقات، مانع کمالات انسان
۳۳۹	حقیقت الحاق انسان‌ها به هم

۳۴۱	جلسه یازدهم (۲-۱۱)
۳۴۱	مقدمه جلسه یازدهم
۳۴۱	بقای نسبت به خداوند و بطلان نسبت‌های دیگر
۳۴۲	ابتیثیت عمل بدون بسم الله بخاطر نسبت غلط
۳۴۳	سختی بریدن از دنیا، وابسته به نسبت با آن
۳۴۵	تصحیح نسبت در رابطه با دیگران
۳۴۵	تصحیح نسبت در رابطه با اموال
۳۴۶	۳۷-۴. روایت سی و هفتم باب چهارم
۳۴۶	متن روایت
۳۴۶	ترجمه روایت
۳۴۶	خوف از موت، حب به بقاء
۳۴۷	معنای صحیح حب به بقاء
۳۴۷	وجوب اجابت برای تقاضای بقاء
۳۴۸	حب به بقاء و اشتباه در مصداق
۳۴۸	دنباله‌روی آرزوهای بد
۳۴۹	آرزو، حقیقت و فصل اخیر انسان
۳۴۹	رجعت، معلول عدم تحقق آرزو در دنیا
۳۵۰	تفاوت طول امل و نیاز
۳۵۱	طول امل خوب و بد
۳۵۱	سرعت رسیدن موت
۳۵۳	حقیقت زود رسیدن در موت
۳۵۳	غفلت از موت
۳۵۵	۳۸-۴. روایت سی و هشتم باب چهارم
۳۵۵	متن روایت
۳۵۵	ترجمه روایت
۳۵۵	حق و صدق محض بودن موت
۳۵۷	آفات منته موت
۳۵۷	۳۹-۴. روایت سی و نهم باب چهارم
۳۵۷	متن روایت

۳۵۸	ترجمه روایت
۳۵۸	منبهات رابطه با خداوند
۳۶۰	موقعیت چهل تا نود ساله در دنیا نسبت به آخرت
۳۶۳	✱ جلسه دوازدهم (۲-۱۲)
۳۶۳	مقدمه
۳۶۳	۴-۴۰. روایت چهلم باب چهارم
۳۶۳	متن روایت
۳۶۴	ترجمه روایت
۳۶۴	علت غفلت از مرگ یقینی
۳۶۶	کفایت موت برای تحذیر انسان
۳۶۷	نتیجه تحذیر بواسطه مرگ
۳۶۷	مرتبه انسان، ملاک کیفیت عمل او
۳۶۹	نتیجه غفلت از مرگ
۳۶۹	۴-۴۱. روایت چهل و یکم باب چهارم
۳۶۹	متن روایت
۳۶۹	ترجمه روایت
۳۷۰	یاد مرگ، برترین زهد
۳۷۰	وجه جمع بین روایات افضل ها
۳۷۱	نسبت ذکر موت و محفوظ ماندن در دنیا
۳۷۱	یاد مرگ، برترین عبادت
۳۷۱	ثمره تفکر در موت
۳۷۲	حفظ تعادل در ذکر موت
۳۷۲	توجه به مرگ، عامل انقلاب روحی
۳۷۲	نتیجه عدم آمادگی برای مرگ
۳۷۳	یاد مرگ، عامل تصحیح نسبت
۳۷۴	ثمره تصحیح نسبت
۳۷۴	ثمره برزخی یاد مرگ
۳۷۵	ارتباط مرتبه انتباه فرد با اقامه قیامت او
۳۷۵	۴-۴۲. نقل چهل و دوم باب چهارم

۳۷۵.....	متن نقل.....
۳۷۶.....	ترجمه نقل.....
۳۷۶.....	علت کراهت انسان نسبت به مرگ.....
۳۷۷.....	حال مردم هنگام ورود بر خداوند.....
۳۷۷.....	راه تشخیص ارزش خود نزد خداوند.....
۳۷۸.....	جایگاه رحمت الهی.....
۳۷۸.....	۴-۴۳. روایت چهل و سوم باب چهارم.....
۳۷۸.....	متن روایت.....
۳۷۹.....	ترجمه روایت.....
۳۷۹.....	راه کسب استعداد برای مرگ.....
۳۷۹.....	۴-۴۴. روایت چهل و چهارم.....
۳۷۹.....	متن روایت.....
۳۷۹.....	ترجمه روایت.....
۳۸۰.....	مذمت تمنی مرگ در سختی.....
۳۸۰.....	۴-۴۵. روایت چهل و پنجم باب چهارم.....
۳۸۰.....	متن روایت.....
۳۸۰.....	ترجمه روایت.....
۳۸۱.....	علت مذمت تمنی موت.....
۳۸۱.....	۴-۴۶. روایت چهل و ششم باب چهارم.....
۳۸۱.....	متن روایت.....
۳۸۱.....	ترجمه روایت.....
۳۸۱.....	علت ارزشمندی بقیه عمر.....

باب ۵:

ملك الموت و أحواله و أعوانه و كيفية نزعه للروح

۳۸۵.....	※ جلسه یکم (۵-۰۱).....
۳۸۵.....	مقدمه.....
۳۸۵.....	توضیح سیر بحث در این باب.....
۳۸۶.....	احاطه قهریه الهی.....

۳۸۶.....	حقیقت ملائکه حفظه
۳۸۷.....	توفی توسط ملائکه حفظه
۳۸۸.....	توفی توسط رسل
۳۸۹.....	توفی توسط خداوند
۳۸۹.....	توفی توسط ملائکه
۳۹۰.....	توفی توسط ملک الموت
۳۹۱.....	تفاوت موت، قبض و توفی
۳۹۱.....	حقیقت امساک و ارسال نفس
۳۹۲.....	قاهریت و سلطه خداوند در روز و شب
۳۹۳.....	تقدم توفی نفس بر حفظ آن
۳۹۴.....	۱-۵. روایت اول باب پنجم
۳۹۴.....	متن روایت
۳۹۴.....	ترجمه روایت
۳۹۵.....	ادعای تناقض در قرآن توسط زیدق
۳۹۶.....	بیان مراتب توفی
۳۹۷.....	۶-۵. روایت ششم باب پنجم
۳۹۷.....	متن روایت
۳۹۸.....	ترجمه روایت
۳۹۸.....	ادعای تناقض در قرآن
۳۹۹.....	توکیل توفی به ملائکه
۳۹۹.....	توان مختلف مردم در دریافت علوم
۴۰۰.....	حقیقت معیت خداوند با موجودات
۴۰۱.....	تناسب کیفیت توفی با شهود متوفی
۴۰۳.....	حقیقت واحد ذات خداوند
۴۰۴.....	بالاترین مرتبه توحید
۴۰۷.....	※ جلسه دوم (۵-۰۲)
۴۰۷.....	مقدمه
۴۰۷.....	اختلاف وسائط به اختلاف شهود شاهد
۴۰۸.....	بیان کثرات در روایات بدلیل انس ذهن انسان با کثرات

۴۰۹	واقعی بودن شهود مراتب مختلف
۴۱۰	سببیت اسباب در مراتب شهود
۴۱۲	یکسانی دنیا و آخرت برای اهل آخرت
۴۱۲	موت مداوم اهل آخرت
۴۱۳	دین داری یعنی هر لحظه مردن
۴۱۵	حال اهل آخرت در برابر امور دنیایی و اوامر الهی
۴۱۶	توفی اهل آخرت توسط خداوند
۴۱۶	عدم اشتغال اهل آخرت از خداوند
۴۱۷	۲-۵. روایت دوم باب پنجم
۴۱۷	متن روایت
۴۱۸	ترجمه روایت
۴۱۸	تفاوت سیر داده شدن و رفتن به سوی پروردگار
۴۱۹	تمثیل معقول به محسوس در روایات
۴۱۹	کیفیت احاطه مجرد به مادی
۴۲۰	رابطه دائمی ملک الموت با انسان
۴۲۱	سختی موت و حوادث بعد آن
۴۲۲	۳-۵. روایت سوم باب پنجم
۴۲۲	متن روایت
۴۲۲	ترجمه روایت
۴۲۳	تسلط ملک الموت بر عالم
۴۲۳	۴-۵. روایت چهارم باب پنجم
۴۲۳	متن روایت
۴۲۴	ترجمه روایت
۴۲۴	معنای موت در مجردات
۴۲۵	۵-۵. روایت پنجم باب پنجم
۴۲۵	متن روایت
۴۲۵	ترجمه روایت
۴۲۵	۷-۵. روایت هفتم باب پنجم
۴۲۵	متن روایت
۴۲۵	ترجمه روایت

۴۲۶	ملک الموت، شأن امام معصوم <small>علیه السلام</small>
۴۲۶	سیطره نبی ختمی بر انبیاء
۴۲۷	۸-۵. روایت هشتم باب پنجم
۴۲۷	متن روایت
۴۲۷	ترجمه روایت
۴۲۷	شهود حالت ملک الموت هنگام قبض روح فاجر توسط حضرت ابراهیم <small>علیه السلام</small>
۴۲۹	تفاوت معنای فاجر و کافر
۴۳۱	* جلسه سوم (۵-۰۳)
۴۳۱	مقدمه
۴۳۱	تناسب کیفیت توفی با شهود متوفی
۴۳۲	کارکرد اسباب در مراتب توحید
۴۳۴	فاعلیت مباشر خداوند متعال
۴۳۴	اراده الهی
۴۳۵	انقطاع از غیر در قیامت
۴۳۶	کیفیت قرب خداوند به موجودات
۴۳۷	توصیف مخلصین از خداوند
۴۳۸	تأثیر مقام فناء در دریافت و ابلاغ وحی
۴۴۱	۸-۵. ادامه روایت هشتم باب پنجم
۴۴۱	شهودات مختلف از ملک الموت
۴۴۱	معنای اعراض ابراهیم <small>علیه السلام</small> از ملک الموت
۴۴۲	تفاوت فاجر و کافر
۴۴۳	حقیقت غشوه اولیاء الهی
۴۴۵	۹-۵. روایت نهم باب پنجم
۴۴۵	متن روایت
۴۴۵	ترجمه روایت
۴۴۵	تجزد ملک الموت
۴۴۷	عجز از توصیف خداوند
۴۴۷	۱۰-۵. روایت دهم باب پنجم
۴۴۷	متن روایت

۴۴۷	ترجمه روایت
۴۴۷	ارتباط مداوم ملک الموت با انسان
۴۴۸	۵-۱۱. روایت یازدهم باب پنجم
۴۴۸	متن روایت
۴۴۸	ترجمه روایت
۴۴۸	لحظه ملک الموت
۴۵۱	* جلسه چهارم (۵-۰۴)
۴۵۱	مقدمه
۴۵۱	تبعیت بدن از روح
۴۵۲	حقیقت غشوه اولیاء الهی
۴۵۲	تناسب عذاب جهنم با طاقت انسان
۴۵۴	۵-۱۲. روایت دوازدهم باب پنجم
۴۵۴	متن روایت
۴۵۴	ترجمه روایت
۴۵۴	احاطه وجودی ملک الموت به دنیا
۴۵۵	احاطه وجودی ملک الموت به عالم دنیا
۴۵۶	۵-۱۳. روایت سیزدهم باب پنجم
۴۵۶	متن روایت
۴۵۶	ترجمه روایت
۴۵۶	کیفیت قبض ارواح توسط ملک الموت
۴۵۷	حقیقت تجردی روح انسان
۴۵۸	تغییر خصوصیات بدن بعد از مرگ
۴۵۸	احاطه وجودی ملک الموت به دنیا
۴۵۸	حقیقت بازگشت به خداوند
۴۵۹	۵-۱۴. روایت چهاردهم باب پنجم
۴۵۹	متن روایت
۴۶۰	ترجمه روایت
۴۶۰	شوون ملائکه مقرب الهی
۴۶۰	قبض و بسط مداوم عالم

۴۶۲	حقیقت قبض و بسط دائمی عالم
۴۶۲	انتخاب‌های چهارگانه خداوند
۴۶۳	۱۵-۵. روایت پانزدهم باب پنجم
۴۶۳	متن روایت
۴۶۴	ترجمه روایت
۴۶۴	تبیین متوسط از کیفیت توفی ارواح
۴۶۵	تناسب کیفیت توفی با شهود متوفی
۴۶۶	مراتب توحید
۴۶۷	جایگاه نظام سبب و مسبب در عالم
۴۶۹	۱۶-۵. روایت شانزدهم باب پنجم
۴۶۹	متن روایت
۴۶۹	ترجمه روایت
۴۶۹	مقام فناء ملک‌الموت
۴۷۰	کیفیت اختیار ملائکه
۴۷۰	۱۷-۵. روایت هفدهم باب پنجم
۴۷۰	متن روایت
۴۷۱	ترجمه روایت
۴۷۱	ثبوت نفَس‌ها توسط ملائکه
۴۷۲	کثرت طُرُق الی الله
۴۷۲	۱۸-۵. روایت هجدهم باب پنجم
۴۷۲	متن روایت
۴۷۲	ترجمه روایت
۴۷۲	عمل و تطبیق آن با حقیقت ثبت شده در لوح محفوظ
۴۷۳	ثبوت عمر حقیقی بر اساس حقایق وجودی

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي تجلي بذاته والصلوة على شواهد صفاته و مظاهر تجلياته سيما سيد الكونين و جامع المرتبتين وقائد الناشئين و خلاصه العالمين محمد المصطفى وآله وذريته مرآتي صفاته العليا و شواهد اسمائه الحسنی صلوة توازي حق إرشادهم و تكافي جزاء إحسانهم و ارقادهم. همه هستی از خزائن الهی نازل و لباس تقدیرات را به تن پوشانیده و در حدود و تعینات مخفی می شود، «وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ»^۱.

انسان به عنوان خلیفه الهی، حامل امانت خدا و همه اسمای الهی است که همه ملائکه در خدمت او قرار گرفته و بر او سجده کردند و شیطان از امر الهی به سجده، سرپیچی کرد. در مرتبه خلقت «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ * ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ»^۲، تقدیر انسان، آمدن به دنیا و محدود شدن به همه حدود و تعینات عوالم وجود بود.

عالم وجود در بازگشت به سوی خداوند باید از این حدود و تعینات جدا گشته و مرحله به مرحله و منزل به منزل به سوی وادی اطلاق و کرانه بی کران حرکت کند «مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ»^۳.

۱. حجر (۱۵)، ۲۱.

۲. تین (۹۵)، ۴-۵.

۳. نحل (۱۶)، ۹۶.

حرکت از حدود و شکستن آنها، تقدیر همه موجودات مشهود و علوی و سفلی عوالم سماوات و ارض است «مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى»^۱ که همه هستی مشهود در حالت جذبه، رهسپار غایتی است که از پیش او را می‌خواند و قوه‌ای که او را از پی می‌راند و قوایی که در این سفر، او را همراهی برای این حرکت می‌کنند. البته ملائکه حافظ و ملائکه رقیب و عتید و ملائکه دیگر و همچنین شیاطین و ... هر کدام به نحوی با این عصاره هستی در این سفر با او مرتبط می‌شوند.

نگاه با این افق که انسان از خزائن و اسمای الهی نشأت گرفته و در عین متعین شدن به همه حدود، دوباره به سوی خداوند رهسپار می‌شود - «مَا خَلَقْتُمْ لِلْعَمَاءِ بَلْ خَلَقْتُمْ لِّلْبَقَاءِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ مِن دَارِ إِلَى دَارٍ»^۲ - رها شدن از حدود را مرده می‌دهد که هر مرگی پاره کردن زنجیر حدی به سوی رهایی است و هر مرگی دو وجهه دارد که از منظر دنیایی، اجل و سرآمد و فراق و عدم و آلم است و از منظر الهی، قرب و وصال و کمال و نور و لذت و سرور است. هر خروجی، ورود است و با هر گسستگی، پیوستن و با هر فنایی، بقایی است؛ «وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتُمْ مِنْهُ تَحِيدُ»^۳.

انسان عرش نشین مسجود ملائک که در زمین به تن نشسته، لحظه به لحظه با اطاعت از اوامر الهی و مردن، از رها بودن از اراده خود، حیات به امر الهی پیدا می‌کند و با پیوستن به شؤن ربوبی، غبار تن شسته و در یک خانه تکانی از دنیا، خیمه خود را بار دیگر در عالم قدس و نور به پا می‌کند که مرگ در آنجا ذبح شده و به حیات ابدی که دغدغه اساسی انسان است واصل می‌شود؛ «عِنْدَ مَا يَخْلُ أَلْطَنَابِ خِيَامِ الدُّنْيَا وَيَشُدُّهَا فِي الْأَخْرَجَةِ»^۴. با اینکه انسان از بدن آغاز می‌شود، ولی انسان بدون بدن، انسان است ولی به انسان بدون روح، فقط جسد اطلاق می‌شود.

صفات نقصی مربوط به بدن است که هر چه قوت تن و احکام آن در سیر صحیح الهی ضعیف‌تر شود، قوای روحی قدرتشان آشکارتر می‌شود؛ چنانچه خواب و موت از خصوصیات

۱. احقاف (۴۶)، ۳.

۲. بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۵۸.

۳. ق. (۵۰)، ۱۹.

۴. بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۳۳.

بدن است که نفس آن را می چشد؛ ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾^۱. و نفس و روح انسان از امثال خواب و موت در امان است و آنچه که مربوط به نفس و روح است، توفی و قبض می باشد. انسان در هر نفس و هر شب و روز توفی و ارسال می شود؛ ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۲.

در سؤالی که از امام باقر علیه السلام می شود که موت چیست؟ می فرمایند: ﴿هُوَ التَّوَمُّ الَّذِي يَأْتِيكُمْ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَّا أَنَّهُ طَوِيلٌ مُّدَّتُهُ لَا يَنْتَبَهُ مِنْهُ إِلَّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۳

و در تعبیر دیگر موت برای مؤمن، شستن چرک‌ها و آلودگی‌ها و درآوردن لباس‌های کثیف یا وارد شدن در حمام و نجات از هر غم و غصه و آلم و درد ذکر شده است یا رسیدن به هر سرور و فرح و آرزو و جدا شدن از رجم تنگ عالم طبیعت و ورود به عالم وسیع و عظیم و شیرین جنات الهی، و از زندان به قصر و پاره کردن زنجیرها و غل‌های سنگین و پوشیدن بهترین لباس‌ها و استشمام خوشبوترین گل‌ها و بهره‌مندی از بهترین امکانات است. مراتب عود در سیر معادی، مراتب موت و حیات به سوی لنگرگاه هستی که عالم آخرت است، می باشد.

اعتقاد به موت و لقای حق، اعتقاد به همه معارف دیگر را به دنبال می آورد؛ ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ * أُولَٰئِكَ مَا لَهُمْ النَّارُ إِلَّا مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۴. ﴿فَاعْرِضْ عَنْ مَن تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَن اهْتَدَىٰ﴾^۵

و در روایت وارد شده است که انسان وقتی استحقاق ولایت شیطان را پیدا می کند که آرزوهای دنیا جلوی چشمش قرار گیرد و یاد مرگ را فراموش کند.^۶ پس حقیقت مرگ جدا شدن از اغیار است و هر کس قبلاً از ناخالصی‌ها و اغیار جدا شده

۱. آل عمران (۳)، ۱۵۸.

۲. زمر (۳۹)، ۴۲.

۳. معانی الأخبار، ص ۲۸۹.

۴. یونس (۱۰)، ۷-۸.

۵. نجم (۵۳)، ۲۹-۳۰.

۶. بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۲۶. «وَقَالَ: إِذَا اسْتَهْمَقْتَ وَوَلَايَةُ الشَّيْطَانِ وَالشَّقَاوَةُ جَاءَ الْأَمَلُ نَيْنَ الْعَيْنَيْنِ وَذَهَبَ الْأَجَلَ وَرَأَى الظُّهْرَ»

و به هر مقدار خالص تر باشد، مرگ برای او ملایم تر است. البته مرگ فقط جدایی نفس از بدن نمی باشد که این هم مرتبه ای از آن است.

خدای سبحان با افعالش با ما سخن می گوید؛ به همین جهت تمام لحظات زندگی انسان و حوادث و وقایع، گفتگوی خدای سبحان با انسان است که باید رمزگشایی شود تا با این زبان انس بگیریم و مقصود خداوند را از مأموریت آن واقعه و حادثه برای خود بشناسیم تا مطابق آن عمل کنیم و در حرکت رجوعی، سرعت سیر پیدا کنیم.

پس موت نه فقط کاستن نیست؛ بلکه از ناخالصی ها پاک شدن و خالص شدن است و اگر گوش جان انسان باز باشد، هر دم و بازدمی و هر خواب و بیداری و ... خالص شدن بالاتری را در پی دارد؛ «إِنَّ وُزَاءَكُمْ الشَّاعَةَ تَخْذُوكُمْ تَخَفُّوكم تَلْحَقُوا تَلْحَقُوا».

عالم دنیا توان و استعداد جلوه گری حیات را ندارد و این همه آثار حیات در دنیا رشحه و نَمی از یم حیات است که در انتظار عالم انسانی است «إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهيَ الْحَيَوانُ». انسان به سوی حیات خالص بالاتر پیش می رود و ما هنوز درکی از حیات بدون موت و ناخالصی نداریم و الاشتیاق رفتن، آرامشمان را سلب می کند نه ترس از رفتن.

رَجَم دنیا با همه قواعد و سنن و راحتی ها و سختی ها و گردنه ها و به ظاهر گستردگی اش، آماده کردن انسان برای وصال و ورود به حیات آخرت است.

معاد باوری با این افق نگاه، تمام نظام تفکر و اعتقاد و روابط و افعال انسان را تحت تأثیر قرار داده و نسبت های وجودی ما را با اطراف و وقایع تصحیح می کند و عمق ارتباطات و اعمال را از دایره تنگ عمر حداکثر صد ساله و حیات دنیا به سمت حیات نامتناهی سوق می دهد و در یک بازه ابدی تعریف می کند.

یاد مرگ و آماده بودن و باور به آن، شناخت حقیقت خود و دل نبستن به اغیار، و قدر عمر را دانستن و صرف صحیح آن برای ابدیت، امری پسندیده است؛ اما ترس از مرگ و ناامید شدن و یأس و از کار افتادن، ناشایسته و از حیل های شیطان لعین است.

هر شب بانگ الرحیل به گوش می رسد و نفوس و ارواح، دسته دسته به عالم وحدت توفی و قبض می شوند و بار دیگر صبحگاهان، فوج فوج از عالم وحدت به کثرت روان می گردند، ولی

۱. نهج البلاغه، ص ۶۲.

۲. عنکبوت (۲۹)، ۶۴.

این پیمان و عهد در خاطره‌ها به خاطر کثرت اشتغال نمی‌ماند تا این که در وقت مرگ، با رفتن قطعی بدون بازگشت که مواجه می‌شود، تقاضای برگشتن می‌کند ولی با جواب «هرگز برگشتی در کار نیست»، با حسرت بازگشت مواجه می‌شود و پرونده عمل او بسته شده و ابدیت خود را با همه ذخایر عمرش و افکار و اعمال لحظه به لحظه‌اش در دفتر دل نگاشته و مانند دانه‌ای در مزرعه وجودش کاشته که از اجمال و بسته بودن، باز و منشور شده و دانه‌ها روئیده و به ثمر می‌رسد «الدُّنْيَا مَرْزَعَةُ الْآخِرَةِ».

ولی راه به سوی اعمال جدید بسته شده و انفطار اعمال سابق در کار است «إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابٌ وَغَدًا حِسَابٌ وَلَا عَمَلٌ»^۱

تأثیر عظیم غایت که همه چیز با رنگ آن معنی پیدا می‌کند؛ آن هم غایتی که غایت همه هستی و غایت انسان خلیفه الهی در هستی می‌باشد که معنی هر چیزی و هر کسی و هر کاری با این نگاه، واقعی می‌شود و الا وهمی و خیالی است.

سبک زندگی و چینش روابط بین انسان با خدا و هستی و انسان‌های دیگر بر این اساس سلوک در وادی حقیقت است و انسان را آماده ورود به آخرت می‌کند و ارزش و نقش معاد و معادباوری را در همه جهات زندگی درونی و بیرونی، فردی و اجتماعی و حتی ارتباط با محیط زیست و اشیای دیگر و در رأس همه ارتباط با خدای سبحان را روشن می‌کند؛ «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ»^۲

آنچه جامعه ما و بلکه جامعه انسانی امروز به آن نیازمند است، روح پیدا کردن زندگی است که همه چیز با قیاس به آن معنی پیدا می‌کند و راحت و سختی، معنای جدیدی می‌یابد و انسان، موجودی عظیم می‌شود که دنیا قیمت او نیست. گمشده امروز بشریت، باور به معاد است که همه دنیای او را به گونه‌ای آخرتی و زنده می‌کند که تازه می‌فهمد حیات انسانی چیست.

در پایان نکاتی قابل ذکر است:

۱. روایات معاد به صورت تفصیلی در کتاب بحار الأنوار علامه مجلسی رحمته الله علیه جلد‌های ششم و هفتم و هشتم وارد شده است که در سال ۸۵ با تقاضای جمعی از دوستان طلبه

۱. نهج البلاغه، ص ۸۲.

۲. حشر (۵۹)، ۱۹.

مباحثه‌اش آغاز شد و در طول چندین سال تا ۹۳ ادامه پیدا کرد و محفل انسی برای ارتباط با دوستان مشتاقی بود که هفته‌ای یک شب، کنار هم جمع می‌شدیم تا از معارف و اخلاقیات و دستورات عملی روایات در این باب بهره‌مند شویم و ذره‌ای از گنجینه عظیم معارف نورانی روایات را بچشیم. البته همان‌طور که دائماً در جلسات گوشزد می‌شد، قرار نبود بحث‌ها به صورت صرفاً نظری و معرفتی بیان شود، بلکه همان‌طور که در زلال کلمات حضرات علیهم‌السلام وارد شده، با آمیختگی کامل بین علم و عمل همراه باشد. به همین جهت بسیاری از سؤالات به سمت و سوی عملی سوق داده می‌شد. به برکت همین روایت خوانی هفتگی که به صورت متفرق توسط دوستان مختلفی ضبط شده بود، توسط دوستان محقق از مدرسه علمیه مشکاة جمع آوری شده و پیاده و منظم شد و با صرف وقت بسیار و همت مثال زدنی، محصولات مختلفی از آن قابل برداشت شد که جامع‌ترین آن همین مجموعه است که به صورت سلسله وار درس‌ها و طبعی نظم روایات بحار تدوین شده که در ابواب موت و معاد آماده نشر است.

بر خود لازم می‌دانم که از زحمات‌های بسیار زیاد دوستان محقق مشتاق روایات مدرسه مشکاة بالخصوص آقایان حجج اسلام علی‌راده، مفیدی، حاجی پور، معدنی پور، اکرمی و دیگر دوستانی که در تنظیم این اثر کوشا بودند کمال تشکر را داشته و آرزوی معاد باوری برای خود و همه مؤمنین را از کلمات نورانی حضرات معصومین علیهم‌السلام داریم.

۲. فاصله طولانی چندساله بین مباحث، گاهی لزوم تکرار بعضی از بحث‌ها را به دنبال داشته و البته تلاش شد که تکرار مخّل نباشد و گفتاری بودن کلمات تا حدودی اصلاح شود ولی سعی شده قالب کتاب به صورت گفتاری و درسی و تابع نظم روایات کتاب بحار الأنوار باشد.

۳. از زحمات‌ها و همکاری مدیریت محترم مدرسه مشکات علی بن موسی الرضا، حجج الاسلام والمسلمین قاسمیان و طلاب فاضل و محقق تشکر وافر داشته و همچنین از مسئولین دفتر نشر معارف بالخصوص جناب آقای پیرمردیان در استقبال از موضوع و اقدام و تشویق برای نشر، کمال سپاس را داریم.

از خداوند متعال می‌خواهیم، همه دوستان را در نشر و ترویج فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام و بالخصوص در بحث معاد باوری که به فرموده مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)، از مسائل خیلی مهم است که در اغلب کارها تأثیرگذار است، بیش از پیش موفق گردانند.

امیدواریم هرگونه قصور و کمبودی در این کتاب مشاهده کردید، ما را از نقد مشفقانه خویش محروم نفرمایید.

خداوندا! با فقر و گدایی به پیشگاه عزت و عنایت تو و به آستان ولایت مقربان درگاهت آمدیم. بدین درگاه بارمان ده و کاسه گدایی ما را از جام رحمانیت و رحیمیت خویش، لبریز کن!

آمین یا رب العالمین

محمد رضا عابدینی - قم مقدس

سالروز ولادت حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا علیها‌السلام

۲۰ جمادی الثانی / ۱۴۴۲ - ۱۵ بهمن / ۱۳۹۹